

INI TOQQISSISIMAFFIUSOQ

KINGUAASSIUTIT ATORNERAT PILLUGU ATUARTITSINEQ QANOQ ILIORNIKKUT TAMANUT NUANNERSUMIK MISIGISAQARFIUSINNAAVA?

Kinguaassiutit atornerat pillugu atuartitsinermit toqqissi-simanartunik sinaakkuteqartitsinissaq pingaaruteqarpoq. Atuartut toqqissisimanngikkunik atuartinneqarnerminni peqataalluarnissartik imaluunniit apeqquteqarnissartik ajornartissinnaavaat, soorlu illaruaatigineqarnissartik imaluunniit imminnut kanngusutsinnissartik ernummatigisinnaallugu. Ilinniartitsisup atuartut ikiorlugit toqqissisimanartumik tatigeqatigiinnermillu pilersitseqataaffigisinnaappagit sammisamut tunngatillugu peqataanissaat alapernaannissaallu ammaasseqataaffigissavaa.

ATUARTITSISUP AKISUSSAAFFIA

Toqqissisimanartunik sinaakkuteqarnissaq atuartitsisup akisussaaffigaa. Misilittakkat isummallu assigiinngitsut ataqqineqartinneqarneri misigissallugit atuartunut pingaaruteqarpoq. Qinngasaarerpalaartumik nikassarpalaartumillu pissusilersortoqannginnissaanut nakkutillinissaq aammalu taamaattoqarpat iliuuseqarfiginissai pingaarluinnarpoq. Soorlu assersuutigalugu nikaginnippalaartumik imaluunniit isorinnippalaartumik suaassuseq, timi aammalu atoqatigiinnermut tunngasinnaasunik oqaaseqartoqarneratigut. Atuartitsisutut nikaginnippalaartunik oqaaseqartoqartillugu imaluunniit atuartut imminnut illaatigalutik pinerini qisuariarnissaq pingaaruteqarpoq, taamatuttaaq tamarmik tikilluaqqusaasutut misigalutik peqataasinnaanissaat pillugit atuartunik oqaloqateqarnissaa pingaarluinnarluni.

KILLILIINISSAMUT SAKKUSSAT

Toqqissisimanartumik ilinniartitsisoqassatillugu atuartut nuannisarlutik misilittakkaminnik eqqartuilinginnerini aallarniutaalluarsinnaavoq oqaloqatigeqqaassallugit isumaliutigilluaqqaassagaallu suut atuqaatiminnut tusartikkusunnerlugit. Namminermummi tunngasumik oqaatigisaqartoorsimagaanni kingorna peqqissimisogaarsinnaasarmat. Taamatuttaaq atuartitsisup sapinngisamik nammineq misilittakkani isiginnittariaasinilu aallaaviga-

lugit oqaaseqannginnissaa pingaaruteqarpoq. Oqimaaqatigiissinniarneri taakkua ajornakusoorsinnaagaluarpoq, sammisamummi attuumassuteqarluarsinnaagaluarмата, ilaannili ilinniartitsisumut atuartumullu killissamik qaangiiffiusinnaasarlutik. Aammali pingaaruteqarpoq atuartitsisup atuartut imminnut tunngasunik avitseqateqarusuppata atuartitsinerup kingorna saaffigisinnaagaanni paasitissagai.

TOQQISSISIMANNGINNEQ

Atuartut ilaannut kinguaassiutit atornerat pillugu atuartitsinerup suussusianik aammalu susoqalerneranik ilisimasaqannginneq peqqutigalugu toqqissisimannginneq misigisinnaavaat. Tamanna ersarissumik atuartitsinerup sumorpiaq tunnganissaanik nassuiaateqarnikkut pina-veersaartinneqarsinnaavoq. Aamma atuartut peqatigalugit atuartitsinerup ingerlanissaanut ersarissunik isumaqatigiissusiortoqarsinnaavoq.

Sammisat ilaanni atuartumit kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasumit imaluunniit kannguttaatsuliorfigineqarsimasumit qisuariartoqarsinnaanera nalaanneqarsinnaavoq. Soorlu sammisat killissanut aammalu atoqatigiinnermut tunngassuteqarsimappata. Taamaattoqartillugulu iliuuseqarnissaa atuartullu qisuariaateqartup oqaloqatigilluarnissaa eqqortumillu ikiorneqarnissaa isumagissallugu pingaaruteqarpoq. Atuartut ilaannik ilisimariikkamik aammalu nalunaarutigineqareersimasumik atornerlunneqarsimasumik peqataasoqartillugu taassuma eqqummaariffiginissaa ikorfartornissaalu pisariaqarpoq. Qisuariarsinnaanerup nalinginnaasuunera, aamma atornerlunneqarneq qangali pisimagaluarpaluunniit, atuartumut paasitissallugu pingaaruteqarpoq. Atuartup misigisimasani pillugu ikorfartorneqarnissani pisariaqartinneeraa misissoruk. Atuatoq atornerlunneqarsimanerminik siullermeerluni oqaluttuaruni taamatut oqaluttuarnera pitsaasuusoq paasitinneqassaaq, taassumalu kingorna atuariup pisortaanut suleriesissatut pilersaarummik tusarniaasoqassaaq.

INI TOQQISSISIMANARTOQ PILLUGU ISUMAQATIGISSERTIT

SIUNERTAA

Toqqissisimanartunik avatangiiseqarnikkut atuartut kinguaassiutit atornerat pillugu atuartinneqarnissaminnut ammanerussapput.

ATORTUSSAT

Suliassaq siummik assitalik.

SUNGIUSAATIT NASSUIARNERI

ALLORIANEQ 1

Kinguaassiutit atornerat pillugu atuartinneqarneq tamanut nuannersuusussaasoq atuartunut oqaatigiuk.

Aamma oqaatigiuk kinguaassiutit atornerat pillugu atuartitsinermermi sammineqartut ikinngutinit, ilinniartitsisunit inersimasunilluunniit allanit siornatigut eqqartorneqanngisaannarnikuusinnaammata, taamaattumillu nalornineq immaqalu atuaqatigisat qanoq eqqarsaateqarneri, oqaasissat iliuusissallu nalorninarsinnaaneri nalinginnaalluinnartuusut.

ALLORIANEQ 2

Atuartitsinerup ingerlanera tamanut nuannersuunissaa pillugu isumaqatigiissusiornissap pingaaruteqarlunilu isumassarsiatsialaanera maanna atuartunut oqaatigiuk.

NANGISSAAQ

INI TOQQISSISIMANARTOQ PILLUGU ISUMAQATIGIISSUTIT

SUNGIUSAATIT NASSUIARNERISA NANGINNERAT

ALLORiarNEQ 3

Allattarfissuarmut pappiaqqamulluunniit angisuumut "ISUMAQATIGIISSUTIT" allaguk. Atuartullu peqatigalugit maanna isumaqatigiissutigisasi allattorsigit:

- Tupaallannartoqannginniassammat susoqarnissaa paasisassavarput.
- Peqataassaagut, nuannarinngisatsinnilli sammisaqartoqartillugu naaggaarsinnaavugut.
- Tamatta isikkutsigut assigiinngilagut. Timigut allallu timaat pillugit kusanartumik oqalussaagut.
- Oqaatsit naveersiniutaarpalaartut kusanangit-sullu allat akornatsinni atornegassanngillat.
- Immitsinnut tunngavallaanik oqaluttuar-naveersaassaagut, kingornatigummi peqqissimisinnaagatta.
- Illaqqusaavugut nuannisaqqusaallutalu! Illaqatigiissaagut illaatiginnissanngilagulli.
- Ilatta ilaqutaat pillugit pissuserissumik oqalussaagut.
- Tamatta assigiinngilagut aammalu nuannarisagut assigiinngillat.
- Ilatta nuannarisani nuannarinngisanilu pillugit oqaluttuuppatigut tusarnaassaagut.
- Immitsinnut pilluta inuilluunniit allat pillugit kusanaatsunik oqalussanngilagut.

ALLORiarNEQ 4

Ini toqqissisimaffiusoq pillugu isumaqatigiissusiasi allattoreerussigit isumaqatigiissut ataatsimoorussamik suliaasoq takutinniarlugu atuartut ataasiakkaarlutik "isumaqatigiissut" atsioriartussavaat.

ISUMAQATIGIISSUTIT IMMIKKUT ITTUT

Atuartut ilaannut immikkut ittunik isumaqatigiissu-teqarnissaq pisariaqarsinnaavoq. Assilisanik, aalasu-lianik imaluunniit assinik timimik atisaqanngitsumik kinguaassiutinilluunniit takusassiisunik saqqum-miineq ilaannut killissamik qaangisinnaasarpog. Atuartut ilisimatereerniarlugit taamaattoqartinnagu oqartarnissaq isumaqatigiissutitut ilaasinnaasoq paasitinneqarsinnaapput. Aammalu tamakkua saq-qummiunneqartillugit atuartut takunnikkumanngit-sut sequnngerusussappata tamanna ajunngitsoq ilisimatitsissutaassaaq.

Atuartut ilaannut quppernerup tulliani siutip assinga-tigummissallugu pitsaasuusinnaavoq. Atuartup taanna tigummitillugu paasitissavaa tusarnaarniar-luni kisiannili oqaaseqartunut ilaajumanani. Taaman-nalli aalajangerneq atuartup peqqissimisutigissaga-luarpagu pappiliaq illikartiinnarsinnaassavaa.

SULIASSAQ - KOPIIGASSAQ

INIMUT TOQQISSISIMANARTUMUT ISUMAQTIGIISUTIT

OQAATSIT ANNERNARTUT

SIUNERTAA

Oqaatsit ilaat inuit allat suiaassusaannut, timaannut kinguaassiutaannullu nakkarsaasuusinnaaneri atuartut ilisimalissavaat.

ATORTUSSAQ

- ▶ Allattarfissuaq
- ▶ Kridti

SUNGIUSAATIT NASSUIARNERI

ALLORIANEQ 1

Oqaatsit kinaassusersiuerpalaartut maanna eqqartussagassigit atuartut ilisimatikkitt. Qinnngasaarerpalaartumik oqaatsit suut ator neqarsinnaasarnenik atuartut assersuusiortikkitt taakkartorneqartullu allattarfissuarmut allattorsigit.

ALLORIANEQ 2

Oqaatsit ataasiakkaat qanorpiaq isumaqarnersut aammalu sooq qinnngasaarutitut ator neqarsinnaanersut atuartullu eqqartorsigit. Aammattaaq oqaatsit isikkumut, suiaassutsimut atoqatigiinnermulluunniit qanoq attuumassuteqarsinnaaneri eqqartorsigit.

Oqaatsit inoqammut akerartuiniutitut ator neqartartut soorlu "bøsseq", "humoq", "arnaasaq" "lisbeq" nakkarsaanertut aammalu kinaassusersiorniutitut isumaqartinneqarsinnaaneri eqqartorsigit. Inuit kinguaassiutaannut suiaassusaannullu nakkarsarsaaniarpalaartumik oqalunneq immikkoortitsiniarneruvoq.

ALLORIANEQ 3

Immitsinnut arlaannik taagorutta imaluunniit allaninggaanniit taagorneqarutta suna assigiinngissutigineraa atuartut aperikkitt.

ATUARTITSISUMUT SIUNNERSUUTIT

Atuartitsisutut atuartut arlaat qinnngarsuerpalaartumik oqalunneqartarnersut maluginiakkit. Qinnngasaarneqartup kisimi eqqorneqarneq ajornera eqqartorsiuk, tassami qinnngasaarneqartup eqqaani tusaasut aamma eqqorneqartarmata.

KINGUAASSIUTIT ATORNERAT PILLUGU ATUARTITSINEQ SUNAAVA?

SIUNERTAA

Toqqissisimanartunik avatangiiseqartitsinikkut atuartut kinguaassiutit atornerat pillugu atuartitsisoqarnerani peqataalluarsinnaanerusarput.

ATORTUSSAQ

- Suliassaq
- Qiuutit

SUNGIUSAATIT NASSUIARNERI

ALLORIANEQ 1

Suliassaq 1, eqqarsaatip pullartaasaanik assitalik atuartunut agguaaguk.

"Kinguaassiutit atornerat pillugu atuartitsineq" pillugu atuartut namminneq imaluunniit marlukkaarlutik sunik eqqarsaateqarnerminnik allattuitikkik.

ALLORIANEQ 2

Atuartut allattorsimasatik oqaatigissavaat imaluunniit atuartitsisutut atuarsinnaavatit. Atuartut oqaatigiuma-saminnik sammisimasaminnillu eqqartuinerini oqaatigi-saat allattarfimmut allattukkit.

ALLORIANEQ 3

Atuartut ilanngutereersimanngippatigik oqaatsit aamma ukua allattarfimmut ilanngutikkik: *Suiaassuseq, timi, kinguaassiutit atorneri, atoqatigiinneq, atoqatigiinnermi illersuutit, ileqqorissaarneq, atassuteqarfii, inuusuttun-gulerneq, nuannisarneq, angutaatit/arnaatit, kinguaas-siutitigut nappaatit, naartuneq aammalu killissat.*

ALLORIANEQ 4

Suliassaq 2 atuartunut agguaaguk kipparissuaqqallu qulequttanik imallit qiortartillugit.

ALLORIANEQ 5

Maanna atuartut eqimattakkaanut mikisunut agguariar-lutik oqaatsit pyramiditut ilusilerlugit iliorassavaat. Ilikkagaqarfigissallugu pingaarnepaatitartik pyramidimi qullerpaanngorlugu ilissavaat. Ataaniissappullu qule-quttat ilikkagaqarfigissallugit pingaarnep tullisut inissikkusutaat marluk, kingullertullu allermiissapput qulequttat ilikkagaqarfigissallugit pingaannginnerusutut inissikkusutaat.

ALLORIANEQ 6

Atuartut angalaartillugit atuaqatimik pyramidiliaannik qimerluutikkik. Atuaqatigiit pyramidiliaminni assigiin-gissutaasut assigiiffiusullu pillugit oqaloqatigikkik.

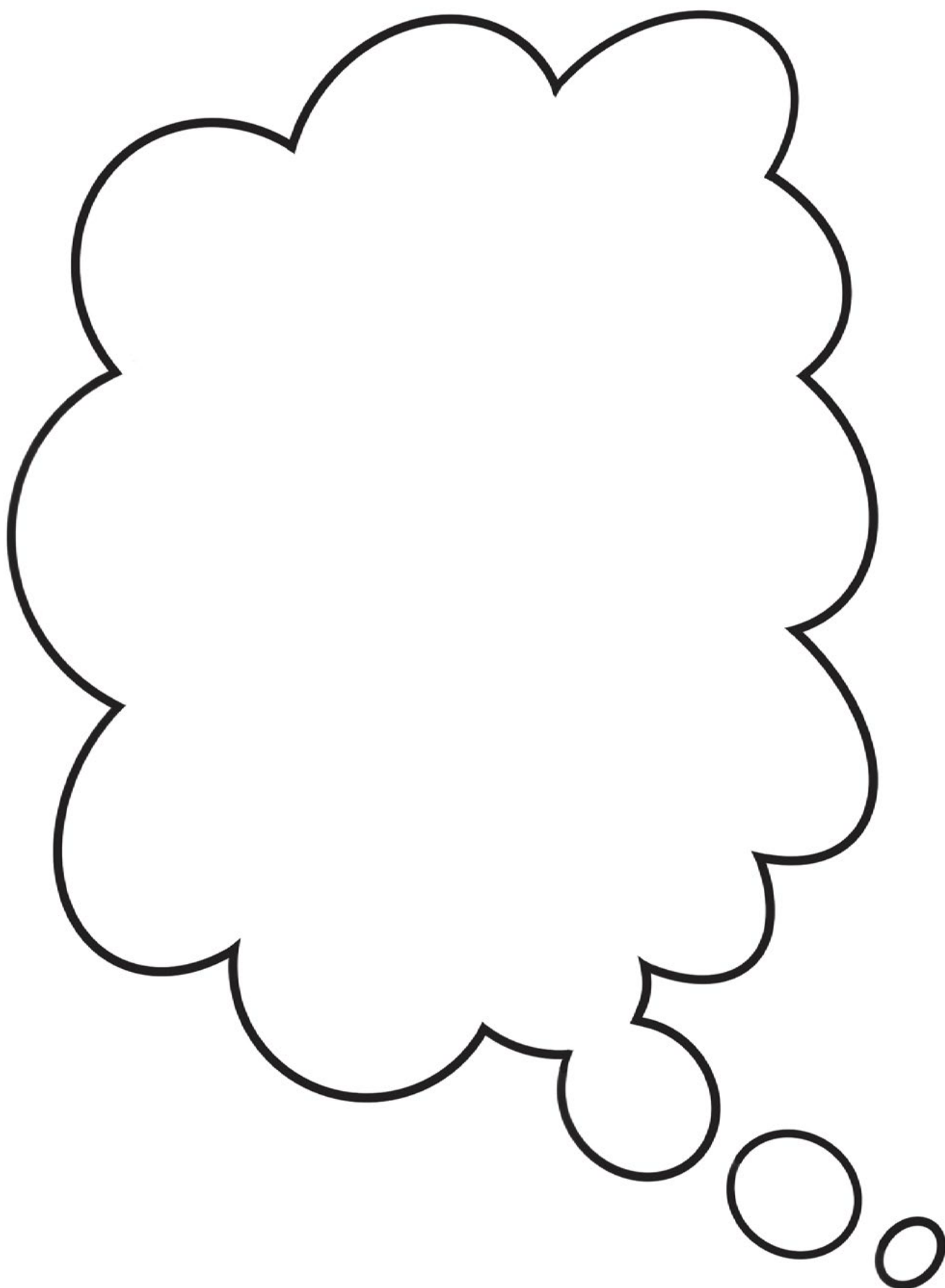
ATUARTITSISUMUT SIUNNERSUUTIT

Sungiusaammi uani siunertaavoq atuartut kinguaassiutit atornerat pillugu atuartinneqar-nerminni sunik eqqartugassaqaqarnerminnik ilisi-masaqalernissaat. Taamaalillutik sammisassatik takusinnaallualissavaat aammalu qulequttani sorliit namminneq annertunerusumik paasisaqar-figerusunnerlugit takulluarsinnaalissallugit.

SULIASSAQ 1 - KOPIIGASSAQ

KINGUAASSIUTIT ATORNERAT PILLUGU ATUARTITSINEQ SUNAAVA?

SULIASSAQ 2 - KOPIIGASSAQ

KINGUAASSIUTIT ATORNERAT PILLUGU ATUARTITSINEQ SUNAAVA?

SUIAASSUSEQ	TIMI	KINGUAASSIUTIT ATORNERI
ATOQATIGIINNEQ	ATOQATIGIINNERMI ILLERSUUTIT	ATASSUTEQARFIIT
INUUSUTTUN- NGULERNEQ	NUANNERSUT	ANGUTAATIT / ARNAATIT
ATOQATIGIINNIKKUT NAPPAATIT TUNILUUTTARTUT	NAARTUNEQ	KILLISSAT

DET TRYGGE RUM

HVORDAN BLIVER SEKSUALUNDERVISNING EN GOD OPLEVELSE FOR ALLE?

Det er vigtigt at skabe trygge rammer for seksualundervisningen. Hvis eleverne ikke føler sig trygge, kan det være sværere for dem at deltage aktivt eller at stille spørgsmål, fordi de er bekymrede for at blive grinet af eller at udstille sig selv. Hvis underviseren hjælper eleverne med at skabe en tryk stemning, hvor de oplever tillid til hinanden, vil de i højere grad deltage og være nysgerrige på emnerne.

UNDERVISERENS ANSVAR

Det er underviserens ansvar at skabe trygge rammer for undervisningen. For eleverne er det vigtigt, at de oplever, at der er respekt for hinandens forskellige erfaringer og synspunkter. Det er vigtigt, at man er opmærksom og reagerer på drillende eller diskriminerende udsagn. Det kan blandt andet være nedgørende eller fordomsfulde kommentarer i forhold til køn, krop og seksualitet. Oplever man som underviser nedsættende kommentarer, eller at eleverne griner ad hinanden, er det derfor vigtigt at reagere og tale med eleverne om, at det er vigtigt, at alle føler sig velkomne.

REDSKABER TIL AT SÆTTE GRÆNSER

Et godt udgangspunkt for at skabe tryghed i undervisningen er at fortælle eleverne, at selvom det kan være sjovt og hyggeligt at fortælle om ens egne oplevelser, så skal man overveje, hvad man vil dele i klassen. Kommer man til at fortælle noget meget privat, så kan det være, man fortryder det bagefter. På samme måde skal man som underviser også undlade at bruge eksempler fra sit eget liv og fortælle

om sine personlige holdninger. Det kan være en svær balancegang, fordi det ofte kan give god mening, men det kan også ofte være grænseoverskridende for både underviser og elever. Det er dog vigtigt som underviser at fortælle eleverne, at de altid kan komme til underviseren bagefter, hvis der er noget, man gerne vil fortælle, men som er privat.

UTRYGHED

Nogle elever kan blive utrygge, fordi de ikke ved, hvad seksualundervisning handler om. De kan også være i tvivl om, hvad der helt konkret skal ske. Man kan afhjælpe denne usikkerhed ved at være tydelig omkring, hvilke emner undervisningen skal handle om. Man kan også fastsætte klare aftaler for undervisningen sammen med eleverne.

I seksualundervisningen kan man opleve, at nogle af emnerne kan skabe en reaktion hos elever, der er eller har været udsat for overgreb eller krænkelse. Det kan for eksempel være, når man arbejder med emner som grænser og sex. Her er det vigtigt, at man reagerer og taler med eleven og sørger for den rette hjælp. Hvis man ved, at en elev har været udsat for overgreb, og dette tidligere er indberettet, er det vigtigt at støtte eleven. Det kan man gøre ved at fortælle eleven, at det er normalt at reagere, også hvis det er sket for længe siden. Undersøg også, om eleven har brug for hjælp til at bearbejde det. Fortæller en elev om overgreb for første gang, skal eleven forsikres om, at det er godt, at de sagde det, og derefter skal man forhøre sig hos skolens ledelse for den videre procedure.

AFTALER FOR DET TRYGGE RUM

FORMÅL

Eleverne får de bedste forudsætninger for at kunne modtage seksualundervisning i trygge rammer.

MATERIALER

Arbejdsark med et øre på.

ØVELSESBESKRIVELSE

TRIN 1

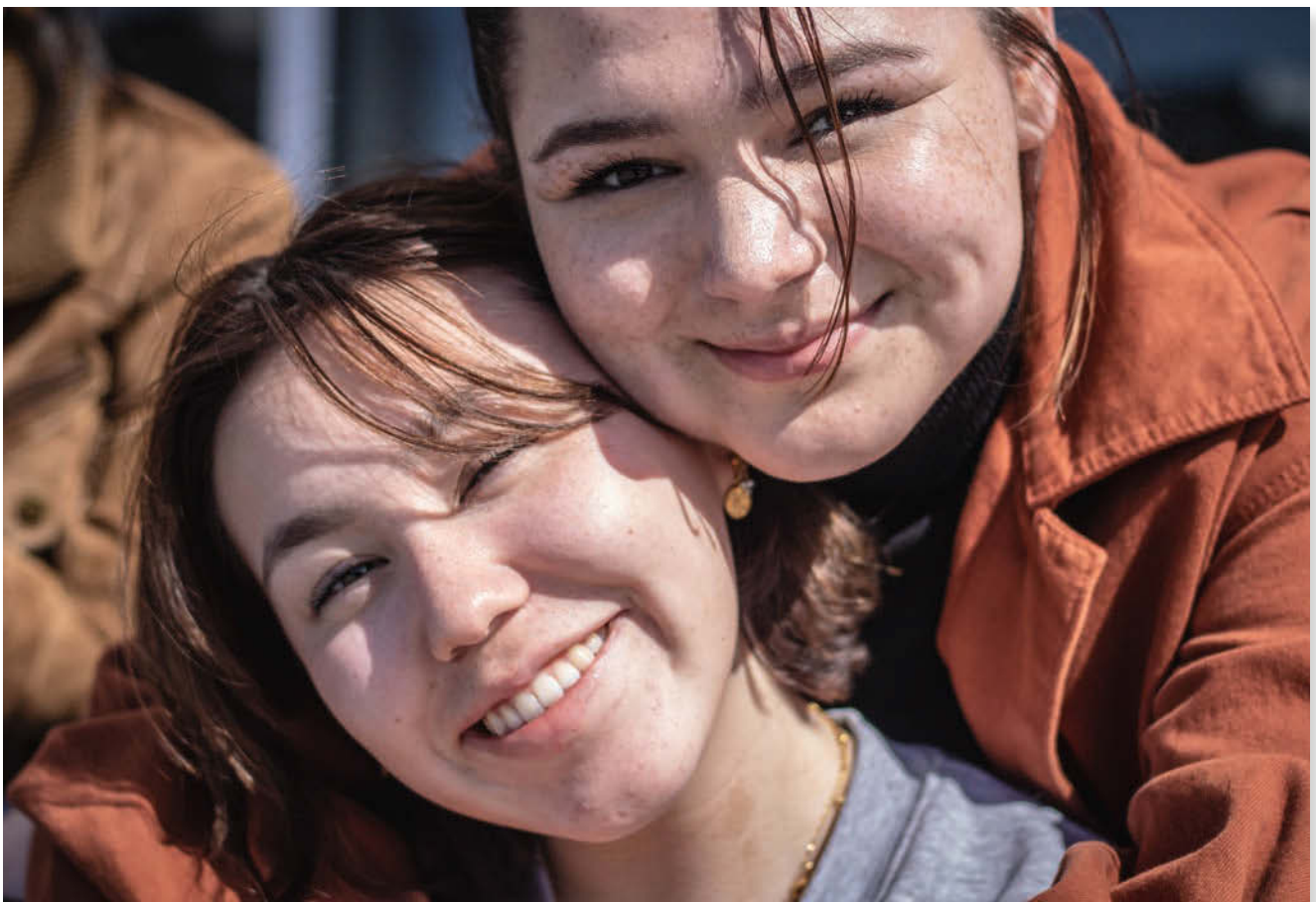
Fortæl eleverne, at det skal være en god oplevelse for alle at have seksualundervisning.

Sig også, at seksualundervisning nogle gange handler om spørgsmål og emner, man måske ikke før har talt med sine kammerater, lærere eller andre voksne om. Derfor er det almindeligt, at man er usikker og tænker på, hvad andre i undervisningen mon mener om det, man siger eller gør.

TRIN 2

Fortæl så eleverne, at det derfor er en god ide at lave nogle fælles aftaler, så det bliver rart for alle at være med.

FORTSÆTTES

AFTALER FOR DET TRYGGE RUM

FORTSAT ØVELSESBESKRIVELSE

TRIN 3

Skriv "AFTALE" på et stort stykke papir eller på tavlen. Skriv herefter de regler, der skal være sammen med eleverne:

- Vi får at vide, hvad der skal ske, så vi ikke bliver overraskede
- Vi deltager, men må gerne sige fra, hvis der er noget, vi ikke kan lide
- Vi ser alle forskellige ud. Vi taler pænt om vores egen krop og om andres kroppe
- Vi bruger ikke skældsord mod hinanden eller andre
- Vi prøver at lade være med at fortælle private ting, som vi måske fortryder bagefter
- Vi må gerne grine og have det sjovt! Vi griner sammen, og vi griner ikke ad nogen
- Vi taler pænt om hinandens familier
- Vi er alle forskellige og kan lide forskellige ting
- Vi lytter til, hvad hinanden kan lide og ikke kan lide
- Vi bruger ikke skældsord om hinanden eller om andre mennesker

TRIN 4

Når I har gennemgået aftalerne om et trygt rum og skrevet dem ned, kan eleverne gå op og skrive under på "kontrakten" for at vise, at her er tale om en fælles aftale.

SÆRLIGE AFTALER

Det kan betyde meget for nogle elever at have særlige aftaler. Det kan være grænseoverskridende for nogle at se fotografier, tegnefilm eller illustrationer af nøgne kroppe og kønsdele. For at varsle eleverne kan der laves en klar aftale om, at det fortælles inden, det vises. Lad eleverne vide, at det er i orden at lukke øjnene, hvis der er noget, man ikke har lyst til at se.

Nogle elever kan have glæde af et kort med et øre på – som på næste side. Eleven kan holde kortet med øret for at vise, at der lyttes, men at man gerne vil fredes for at deltage mundtligt. Ombestemmer eleven sig undervejs, kan kortet blot fjernes.

ARBEJDSARK - TIL KOPIERING

AFTALER FOR DET TRYKKE RUM

ORD DER GØR ONDT

FORMÅL

Eleverne bliver bevidste om, at nogle ord er nedgørende om andres køn, krop og seksualitet.

MATERIALER

- Tavle
- Kridt

ØVELSESBESKRIVELSE

TRIN 1

Sig til eleverne, at I nu skal tale om ord, der kan være diskriminerende. Lad eleverne give bud på forskellige ord, der kan bruges til at mobbe og skriv dem op på tavlen.

TRIN 2

Tal herefter med eleverne om, hvad hvert enkelt ord betyder, og hvorfor de kan bruges til at mobbe med. Tal også om, hvorvidt ordene handler om udseende, køn eller seksualitet.

Fortæl eleverne, at det er nedgørende og diskriminerende at bruge for eksempel "bøsse", "svans" og "lebbe" som skældsord. At bruge ord der nedgør andres køn eller seksualitet er diskriminerende.

TRIN 3

Spørg eleverne, hvad forskellen er på at kalde sig selv noget, og at andre kalder en for noget.

TIPS TIL UNDERVISEREN

Vær som underviser opmærksom på, om nogle af eleverne er udsat for nogle af de ord, der bruges til mobning. Tal om, at det ikke kun er den, man siger det til, der bliver ked af det, men måske også den eller dem, der står ved siden af og hører det.

HVAD ER SEKSUALUNDERVISNING?

FORMÅL

Eleverne får de bedste forudsætninger for at kunne modtage seksualundervisning i trygge rammer.

MATERIALER

- ▶ Arbejdsark
- ▶ Sakse

ØVELSESBESKRIVELSE

TRIN 1

Del arbejdsark 1 med en tænkeboble ud til hver elev.

Fortæl eleverne, at de enten alene eller to og to skal skrive i tankeboblen, hvad de tænker, når de hører ordet "seksualundervisning".

TRIN 2

Lad eleverne fortælle, hvad de har skrevet eller læst det op for dem. Skriv elevernes udsagn og pointer op på tavlen, mens de fortæller.

TRIN 3

Hvis eleverne ikke har nævnt følgende emner, så skriv også dem op på tavlen: *Køn, krop, seksualitet, sex, prævention, normer, relationer, pubertet, sjov, kærester, sexsygdomme, graviditet og grænser*

TRIN 4

Giv eleverne arbejdsark 2 og sig, at de skal klippe de små bokse med ord ud.

TRIN 5

Herefter skal de i små grupper lægge ordene i en pyramideform. Det eleverne synes er vigtigst at lære om, skal de lægge øverst i pyramiden. Herunder skal de lægge de to ord, som de mener er næstvigtigst, og herunder de mindst vigtige ord.

TRIN 6

Lad eleverne gå rundt til hinanden og se hinandens pyramider. Tal med eleverne om, hvor elevernes pyramider er forskellige, eller hvor de er ens.

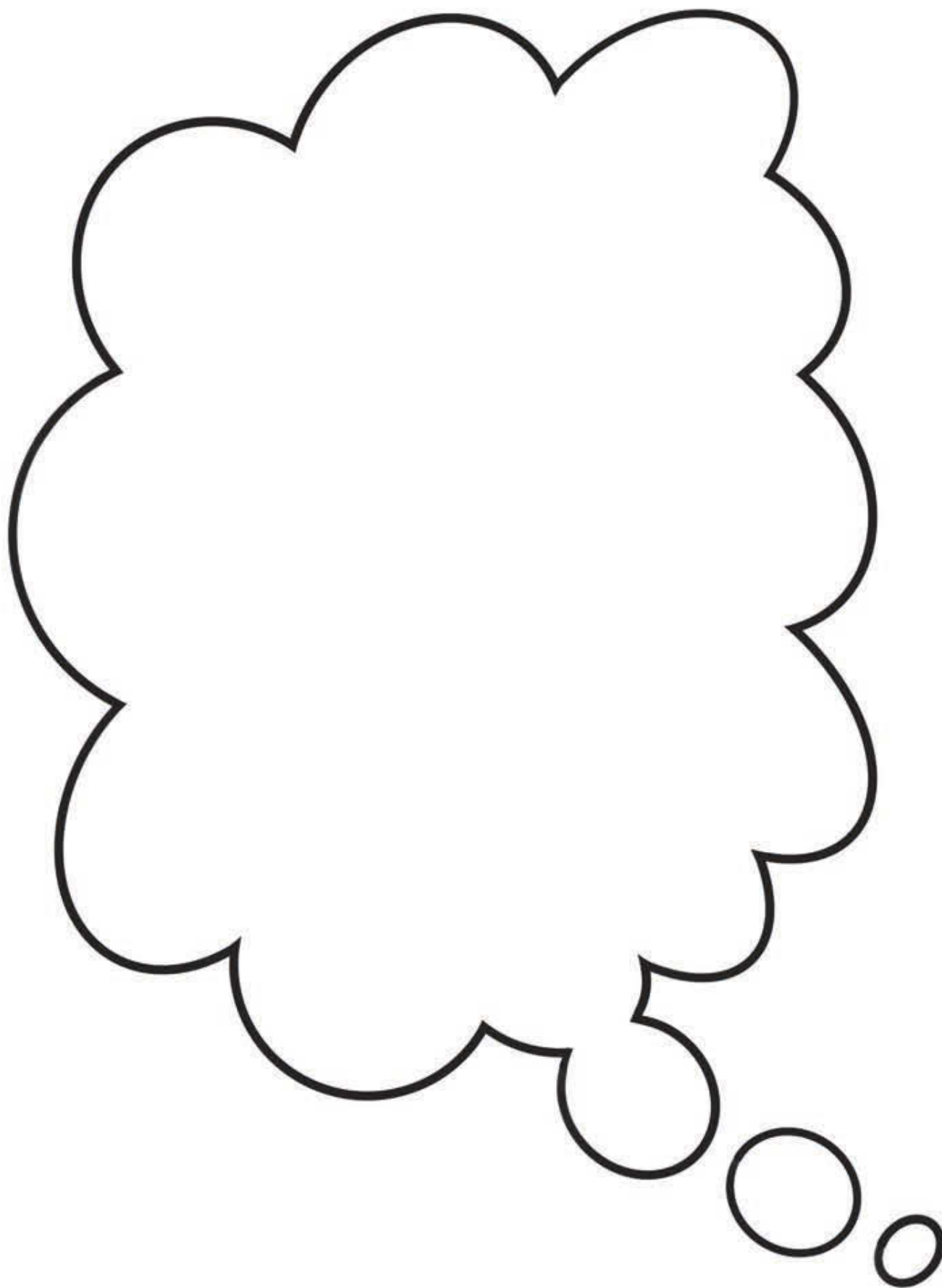
TIPS TIL UNDERVISEREN

Formålet med denne øvelse er, at eleverne får en idé om, hvilke emner der bliver taget op i seksualundervisningen. På den måde får eleverne et godt overblik, og de har mulighed for at reflektere over, hvad de gerne vil lære mere om.

ARBEJDSARK 1 - TIL KOPIERING

HVAD ER SEKSUALUNDERSVISING?

ARBEJDSARK 2 - TIL KOPIERING

HVAD ER SEKSUALUNDERVISNING?

KØN

KROP

SEKSUALITET

SEX

PRÆVENTION

RELATIONER

PUBERTET

SJØV

KÆRESTER

SEXSYGDOMME

GRAVIDITET

GRÆNSER

